

РОЗСВІТ

Часопись полонених
громади „Самостійна Україна“.

ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна одного примірника 2 пф.)
На місяць в таборі . . . 20 пф.
„ „ поза табором . . . 30 „
„ півроку в таборі 1 м. 20 пф.
„ „ поза табор. 1 „ 80 „
„ рік в таборі . . . 2 „ — „
„ „ поза табором 3 „ — „

А Д Р Е С А:

Ukrainisches
Sekretariat
in Rastatt (Baden).

(Комітет видавництва).

Видає: Видавництво „Український Рух“.

Виходить два рази на тиждень.

РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ.

Війна чи мир?

Перед кількома днями мав заявити президент міністрів Мілюков, що Росія ступила тому на шлях революції, бо старе, нездатне правительство не давало ніякої запоруки, що Росія вийде побідною з цієї війни. Тепер зможе Росія подвоїти свої сили, щоби віднести перемогу, від якої залежить її існування. Правда, що нове правительство мусить побороти ще деякі труднощі, але без них переверот не міг обійти ся. Російські війська добре розуміють, що перемога Німеччини, це була би перемога реакції. Зміна правління не змінила ще бажань Росії. Росія жадає як і передше Царгороду, від чого залежить її господарська незалежність. Також бажань Росія увільнити народи з ярма Австро-Угорщини, бо вона все мріяла про свободу тих народів. Бельгія, Сербія і Румунія, яких розторопила Німеччина, мусять вийти з війни більшими і сильнішими. Загально кажучи, треба, щоби Росія подбала про сильну організацію південного Славянства проти заборчих замірів Німеччини. Тому треба, щоби Росія віднесла цілковиту перемогу, бо лише така дасть запоруку, що всі ці бажання зможуть здійснитися.

Ця війничая заява президента міністрів Мілюкова, яка не являє ся бажанням народів Росії, а бажанням англійського правительства, стрічає на не легко поборимі перепони і труднощі.

Трудности, які приходять ся поконувати революційному правительству, лежать у домаганях робітників і війська. Мішаний комітет, який складаєть ся з робітничих заступників і заступників військ, ставить між иншими своїми домаганнями до нового правительства домаганне миру. Вже факт, що Чхеїдзе, провідник соціалдемократів і найкращий бесідник Росії, відмовив ся вступити в склад нового министерства, вказує на ту ріжницю в поглядах, яка панує між правительством а народом. Запевненне теперішнього російського правительства, що бажанням російської армії продовжувати війну аж до перемоги, минають ся настільки з правдою, як показує факт, що і між військом іде агітація за миром. Наскільки є агітація за миром сильна, доказує те, що генерал Корнілов, після наради з міністром війни Гучковим, постановив відвідати засідання комітету заступників робітництва і війська, щоби перед зборами цих заступників заявити, що збори мають до вибору одно з двох: або продовжування війни або підданство Німеччини.

Для того зрозумілі побоювання англійського правительства, які знаходять свій вираз у англійських часописах, щоби Росія не заключила сепаратного (окремішого) миру.

Коли зважимо ще й на окремі вістки, що революція захоплює армію й на фронті, то треба думати, що ледви чи вдасть ся теперішньому правительству свою війничую програму цілковито виповнити. Треба подумати також про те, що робітничі бесідники, котрі виступають на чисельних зборах, домагають ся як найскорших виборів до установчих зборів. Від цих зборів надіють ся вони й миру.

Та справа миру посуваєть ся й поза межами Росії вперед. При обговоренні подій Росії заявив посол Byles у англійським парламенті, що треба, щоби вже раз англійське правительство подумало над тим, як би закінчити цю війну. Протягом двох із половиною літ старало ся англійське правительство при допомозі сили виграти війну. Добрим способом для досягнення своїх цілей було би те, колиб правительство попробувало порозуміти ся зі своїм противником.

До такого порозуміння напірають і німець-

кі соціалдемократи. Вони стверджують, що воєнна ціль Німеччини, повалення царизму, досягнена. Росія, з якою починала Німеччина війну, тепер инша Росія. Тепер стоїть на сході не царизм, який був ворогом Німеччини, але великий нарід, котрого Німеччина ніколи не ненавиділа. Сьогодні має право Росія довідати ся, чи Німеччина являєть ся для неї як ворог, котрий закусує зуби на її краї, чи як противник, котрий готов завести мир. Треба сказати руському народові, що він може мати мир, коли його захоче.

Від такого розвитку подій треба сподіватися, що він наближує нас до кінця війни. Коли мати на увазі вплив революції на війну, то треба сказати, що вона в великій мірі причинила ся до цього розвою. Для того треба тільки бажати, щоби вплив народніх мас на теперішнє російське правительство не малів, а зростав. Побоювати ся, щоби через непорозуміння між правительством а народом давні реакційні круги не прийшли до сили, нема чого. Теперішньому російському правительству треба дбати про справжні народні інтереси. А цими справжніми народніми інтересами є в передусім справа миру.

Німецький канцлер і справа миру з Росією.

Берлін, 30. березня. Вчора виголосив німецький канцлер (або: президент міністрів) Бетман-Гольвег промову в німецьким парламенті. Що до революції в Росії і в справі миру сказав канцлер так: „Наше становище ясне. Ми й надале будемо держати ся засади, що нам нічого до внутрішніх відносин в иньших державах. Злі люди говорять, що цесар Вільгельм хотів відновити царство (російське). Але це чиста брехня. Ми не маємо иньших бажань як лиш те, щоби Росія стала певним заборолом миру. Ми самі досить терпіли за гріхи старої Росії. Росія може бути певна, що ми до її справ вступити не будемо. Ми не бажасмо нічого иньшого, як тільки миру з руським народом, миру, який би задоволів оба народи“. (Оплески).

Поголоєки про окреми мир із Росією.

Із Гаги дістає швайцарська часопись „Die neue Züricher Zeitung“ такі звістки: На біржі в Амстердамі, яку звичайно вважають дуже добре поінформованою (що має відомості про події та настрої в Росії, ширить ся вперто поголоєка, що незабором у Росії заведуть окреми мир. І в гагських дипломатичних кругах вважають поголоєки не дуже то й безосновними.

Не мовчать і наші.

РОТЕРДАМ, 29. березня. „Daily Telegraph“ доносить із Петербурга: Зі всіх сторін Росії надходять до нового правительства захоплені заяви від ріжних народів Росії, як Вірменів, Грузинів, Естонців, Литовців і Українців.

Із Стокгольму доносять: У часописі „День“ помістило „Товариство українських поступовців“ (звичайно називало ся це товариство „Т. У. П.“ і складо ся з недобитків колишніх партій демократичної й радикально-демократичної) заяву, що переверот у Росії мусить довести до сповнення бажань українського народу. Українці домагають ся знесення всіх обмежень, що відносять ся до вживання української мови й релігійних форм, повернення національно-територіяльної автономії України та заведення в заборонених Росією частях Галичини й Буковини такого ладу, який був до окупації.

Воля для Жидів.

РОТЕРДАМ, 29. березня. Як доносить „Daily Telegraph“ із Петербурга: Почали виходити в Росії жидівські часописи, які від двох років були заборонені.

Церковна реформа.

„Святейший Синод“ уступив цілий—і зараз повинен би вибрати ся новий. Його перше завдання буде скликати церковний собор, який має рішати про найдошкульніші справи церковної реформи.

Зріст соціалістичного впливу.

Женева, 28. березня. Агенція Гаваса в своїм повідомленні з 26. березня каже, що офіційально оповіщено про те, що засідання установчих зборів відбудуть ся не в Петербурзі, а в Москві. Збори мусять відбутися не пізніше, як із кінцем квітня.

Французькі часописи роблять із того висновок, що революційна робітничая партія утратила вплив в політиці, та що тепер очевидно більш помірковані люди тимчасового правительства мають зараз перевагу.

Але сьогодні вечером агенція Гаваса передала з Росії слідуєчу телеграму: „Міністерство повідомило, що установчі збори відбудуть ся в Петербурзі“.

На підставі цього звідомлення немає сумніву, що вплив ооціалістичної революційної партії, ще більш виріє останніми часами. Можна думати, що тимчасове правительсто в Петербурзі епід сильним впливом революційного робітничого комітету. Далі Гавас повідомляє, що по селах помічаєть ся зріст республіканських стремлень.

Що каже російський салдат про нове правительсто.

Один із штабових російських офіцирів балакав по ріжних місцях Росії з багатьома салдатами про новий уряд. Він мав таке вражінне, що теперішній уряд не так скоро справить ся зі салдатами. Між ними панує невимовна лють до теперішнього уряду й його провідників.

Французькі соціалісти агітують за війною в Росії.

Французька часопись „Temps“ подає, що французькі соціалісти рішили вислати депутацію до Петербурга, щоб та депутація „уразумила“ російських соціалістів, щоб вони не дуже то й гарячили ся, щоб не виставляли широких домагань, бо можуть таким чином загірити все, що революція принесла. Ми розуміємо, чого боять ся французькі соціалісти. Боятъ ся—мира! Але ж російські робітники певне зрозуміють, чого хочеть ся французькій депутації, хоч вона зложена зі соціалістів—і відповідно до неї поставлять ся.

Що чувати в російському війську.

В Роттердамі дістали вістку з Петербургу що з кількох корпусів армії утворюють окрему армію, яка складаєть ся з прихильників революції й повинна удержувати петербургський гарнізон. Ця армія достане окреме імня, що буде нагадувати революцію.

Із Петербурга подають до Рейтерового бюра, що недавно тому відбули ся збори делегатів

од офіцерів і мужви (ніжніх чинов) гарнізону Петербурга й балтійської флотії. Ці збори прийняли резолюцію, щоб між офіцерами й мужвою повинно панувати братнє єднання; в такому дусі збори виголовили заяву й вислали її на фронті. Що така резолюція пройшла, ми в це віримо, але щоб у житті російській офіцер поєднав ся по братньому з „ніжнім чином“—в це ми зовсім не повіримо! Ми аж надто знаємо, хто такі російські офіцери й їх братнє єднання!

Брусїлов теж уже додумав ся, що не маючи лишати ся позаду других. Зразу горюжквив ся, грозив, що, мовляв, сповнить свій обовязок супроти царя, а зараз, як побачив, що нема вже супроти кого „сповняти обовязків“, сам, особисто, відбирає присягу від салдатів для нового правительства.

Часи змінюють ся й для Брусїлова!

Новий уряд ні трохи не лічить ся з високоставленими салдатами. Ось виконавчий київський комітет нового правительства заборонив генералові Іванову виходити з мешкання—а далі просто заарештував його.

Покушає й генерал тюремної каші!

Як ставити ся війську до мира, докладно знати не можна. Все таки є деякі відомости, що між салдатами йде агітація за миром. Не дурно генерал Радко Дмитрієв оголосив недавно тому гарячу патріотичну відозву до салдатів на ризькому фронті, що, мовляв, не слухали ріжних „шпигів“, як він каже, що вештають ся в російських уніформах між військом та за миром агітують. Може бути, що в Радка Дмитрієва кожний шпиг, що говорить за мир, але ж ми анікак не рідко розуміємо. Вже й між військом йде та сама агітація, що й між народом. І йому вже війна осточортїла.

Голоси Українців.

ЛУГАНО, 29. березня. Міланська часопись „Corriere della Sera“ передає з Петербурга: „В минувшу недїлю в Петербурзі відбула ся велика народня демонстрація в пам'ять першого дня революції. Підчас демонстрації представники всіх недержавних націй виголошували промови на своїй рідній мові та ставили жадання своїх національностей. Серед промовців особливу увагу звертали Українці, котрі в палких промовах висловлювали ті кривди, які терпів український наріч під старим правительством. Під оплески слухачів наші промовці жадали повної свободи та волі для України.“

Хто буде начальником армії.

Із Женеви доносять, що провізоричний уряд вже незабаром офіційно (урядово) оголосить головним начальником війська генерала Алексєєва. Микола Миколаєвич дістане, здасть ся, дозвіл виїхати на Крим, щоб „поправити своє здоров'я“ під українським небом!

БІЛЬШ ПОСИЛОК!

Копенгагенський комітет помічї для російських полонених у Німеччині й Австрії дістав таку телеграму головної контори в Москві:

Всі труднощі, які підносив давній уряд, усунені. Поміч для полонених найде велику підпору в нас. Подайте полоненим до відома, що Росія дістала нове правительство, скажіть їм, що для них від тепер далеко більш буде робити ся. Скажіть їм, що народ переміг!

Розуміть ся, що ця вістка дуже всіх нас урадує. Колиб тільки новий уряд не забув ся, колиб, як то кажуть, обіцянка не була цяцянкою—а нам, дурним: рай!

Націоналізація нашого життя.

I.

Ненормальні обставини, серед яких приходило жити нам, Українцям, у Росії, зродили багатько дрібненьких ненормальних явищ, над якими нам тепер треба б трохи призадумати ся. Річі, які самі собою деінде зрозумілі, в нас вимагають розясненя, а й що сторонньому читачеві й дивно, то те, що їх треба нераз уважати принципіальними, такими, що за них приходиться ламати копя.

От узяти хоч би цілковиту націоналізацію нашого майбутнього життя на Україні. Річ ясна й цілком зрозуміла для всіх нас, що на Україні повинно ціле наше життя: внутрішнє й назверхнє—повинно бути українське, так само як у Росії воно—російське, в Німеччині—німецьке, в Англії—англійське і т. д. Та на жаль становище навіть свідомих Українців зперед війни таке неясне в тій справі, що таки мусимо про це забалакати. Мусимо вже й через те, що нам по війні як-не як, а прийдець ся бути реформаторами нашого цілого життя, що нам доведеть ся зводити підрахунки з давніми формами національного життя, й насильно заводити нові, такі, що відповідають цілком змістові свідомого українства.

Раштатт, 31. березня 1917.

Революція в Росії продовжуєть ся. З кожним днем приходиться все нові й нові події. Все те, що ще за місяць перед цим при російських обставинах здавало ся неможливим до переведення, тепер впливає на зверх, трактуєть ся як річ необхідна, як річ яку вимагає життя. Робітники ставляють домагання поліпшення економічного положення, домагання прав горожанських і політичних. Селяни домагають ся шляхомагнарної реформи розрішення давно назрівшого і болючого аграрного питання. Життя йде наперед і вимагає від сильніших політичних партій зміни їх програм. Воно диктує їм поставити інші цілі, домагати ся чогось ширшого, модернішого. Так було завше у революції, так є і тепер.

Разом із загальними домаганнями горожанських свобод і політичних прав стали на денний порядок в Росії домагання поневоленних народів своїх національних прав. Уже з самого початку революції подали голос Фінляндці. Вони жадали відновлення тої автономії, яка була їм дана підчас приєднання їх до Росії в початку дев'ятнадцятого віку, й яка в останні десятиліття була порушена застарілою політикою російського правительства. І треба замітити, що комісарі нового російського правительства відповіли Фінляндцям, що відносини поміж Росією а Фінляндією мусять бути збудовані на свободі та дружбі останньої.

Разом з Фінляндією домагають ся широкої автономії народи Кавказу, опираючись на історичний договір поміж ними а Росією.

Слідом за першими й другими пішла Естляндія, ця невеличка, в порівнянні з іншими, країна над Балтійським морем.

Жадає автономії також і велика Сибір.

Із останнього прикладу ми бачимо, що не лишень національні ріжніці заставляють ту чи иншу країну домагати ся автономного життя, але також, і тр в значній мірі, географічне положення і окремішність економічних інтересів. На це все мусять опирати ся народи Росії, домагаючись автономного життя.

Але як стоїть справа з нами Українцями? Поки що ми ще не чули голоса наших земляків. Невже те, що є конечним для інших народів Росії, нас не дотикаєть ся? Чи може ми не маємо права на самостійний культурний і економічний розвиток? Невже ми не маємо своєї історичної минувшини, як Фінляндці, Кавказці і инші, тої минувшини, на яку могли би оперти ся домагаючись своїх прав.

Але коли заглянемо в нашу минувшину, то побачимо, що і в нашій історії є такий момент, який міг би бути нам міцною підставою тепер, коли настав час кожній поневоленій нації піднести свій голос за право свободного життя.

Таким моментом в нашій історії є злука України з Москвою на підставі Переяславської

угоди. Головні пункти цієї угоди кажуть про те, що злука України з Москвою не була простим приєднанням першої до другої, але це був союз рівного з рівним, союз, якого вимагали тодішні політичні обставини. Як каже історія, Україна не могла далі вести боротьби зі своїм ворогом Польщею, тому мусїла шукати помічі на стороні, у Москві. Тодішні московські політики мусїли числити ся з тим, що наколиби Польща зломилася Українцїв, то в скорім часі повернула би їх враз з кримськими Татарами проти Москви. Узглядняючи це, Москва мусїла завязати союз з Україною. Отже, не які інші причини, лише сила політичних обставин заставила ці дві державні одиниці звязати ся політичною угодою. Ця угода в значній мірі забезпечувала самостійність України. Для цього досить пригадати, що після цієї угоди Україна мала дістати власну управу, законодавство, судівництво, право збирати податки і повертати їх на місцеві потреби та право вибирати гетьмана і урядників. Гетьман мав право зносити ся з чужоземними державцями та приймати їх послів. Наколи повисші права кажуть про те, що Україна в своїм внутрішнім життю лишила ся автономною, то останнє право, право заграничних зносин, говорить, що Україна мала права осїбної держави, звязаної з Москвою особою царя.

Отже ми маємо за собою історію, яка дає нам аргумент нашого права на самостійне життя, яка каже, що наколи Україна стала провінцією Росії, то причина в тому є та, яка позбавила автономії Фінляндію, народів Кавказу і инші. Ця причина лежала в російському абсолютизмі, який не давав свободного розвитку своїй народів і чим більше старав ся гнети поневолені народи. Але абсолютизм зник, і тепер подають ся думки про збудованнє держави на підставах широкого демократизму. Завили ся сильні політичні течії, які мають на меті домагати ся того, щоби на місці бувшої монархії створити федеративну республіку, в якій був би забезпечений культурний і економічний розвиток кожної нації, кожної територіально відокремленої країни.

Отже відповідний час для Українців прийшов, і ми, опираючись на нашу історію, на факт зєднання України з Москвою як двох рівноносильних політичних одиниць, опираючись на відокремленість нашої території, на нашу національну окремішність, мусимо домагати ся незалежності нашого принаймі внутрішнього життя. Мусимо домагати ся такої автономії, яка дала би широкий простір для господарського розвитку нашої країни. Але наколи сила, яка повалила російський абсолютизм, остільки велика, що зможе здійснити бажання збудувати федеративну республіку, то в цім випадкові Україні мусить належати те місце, яке буде належати найголовнішим складовим частинам федерації.

Щоб докладніше розібрати ся в цьому, ми кинемо оком на те, що й як у нас вело ся на Україні перед війною, як на зверх виявляло ся свідоме українство, яку вагу та чи й узагалі привязувало воно її до назверхніх одзнак українського життя.

Ще й досі почуєш від одного або другого товариша на закид, чому в його мові такий великий слід російської мови,—ось такі відповіді:

— „Я виріс у городі, не мав змоги“—
або:
— „Я вже давно з міста, забув“—або
— „Прожив на залізничній стації“—або
— „Я вже здавна відбив ся від села, роблю на заводі“—або
— „Я ж був на дійсній службі, забув“—
або:
— „До чого не навикнеш за салдаччиною, за прислужництвом у панів“ і т. д., і т. д.

Такі відповіді не здивують нікого, хто знає наші відносини на Україні. Воно так є. Наші городи зрусифіковані, залізничні стації являють ся гніздом обмосковлення наших селян, що шукають там заробітків для себе, по заводах зустрічаєть ся народ із цілої Росії, то й мимоволі робітник привикає до „урядової“ мови. Та ще коли взяти на увагу зовсім поганий

і на нашу думку дикий погляд, що, мовляв, мова нашого села, українська мова, щось мужиче, просте, що вже балакаючи „державною мовою, відриваєш ся від тої простоти, стаєш „культурним“—коли взяти це все під увагу, справелива людина зрозуміє цю відповідь, вдоволить ся нею, й попросить, щоб товариш учив ся, навикав до свого—і тут робота вже скінчена! Про салдаччину, про прислужництво в панів і не згадуємо, бо ці річі зовсім зрозумілі.

Але бо й ці всі відповіді походять від людей, колись невідомих, таких, що стали свідомими Українцями аж тут, у полоні, під упливом нашої роботи.

І це не дивно. За те куди більш дивно нам зробить ся, як переберемо наших свідомих Українців, навіть відомих українських робітників, як то вони ставили ся на Україні до зверхніх одзнак своєї національності, як вони вживали української мови до війни!

Загалом узявши навіть тих, що балакали так менч-більш усе по українському, то вони вживали її по звичці тільки тоді, як заходила річ про звичайні річі, або розмова пливла спокійно. Як же забалакали про щось наукового, або розмова зі спокійної стала переходити в гарячу, а то й пристасну—людина в ту ж мить

Що таке республіка?

Останні вісті з Росії кажуть про зріст республіканських змагань у народі, а через те саме помічається певна прихильність до такої державної форми й серед буржуазних верств суспільства.

Одна часопись „Русская Воля“ заявила себе вже республіканською. Обговорюючи на своїх сторінках питання будучого державного устрою Росії, вона виразно зазначила, що Росія мусить бути федеративною республікою, збудованою на національних підвалинах.

Беручи все це на увагу, можна думати, що республіканська форма державного устрою буде принята будучими установчими зборами. Тому ми дозволимо собі познайомити наших читачів із головними прикметами республіканського державного устрою.

Слово „республіка“ в латинській мові значить — вільна держава, або така система державного устрою, при котрій народ править сам собою.

Так можна висловити чисту ідею республіканського державного устрою.

Але в приміненню до практичного життя помічається багато відмін від чистої ідеї, і тому не кожна республіка є в дійсності свобідною державою, де би правління дійсно було в руках народу.

Найбільш характерна зовнішня різниця між монархією й республікою полягає в тім, що на чолі першої стоїть людина (цар, король, імператор), що має свою владу, часами незвичайно велику, на основі приналежності до певної родини. Правна влада закріплена за родиною (царська родина) звичаєм та законом і передається на підставі спадщини від батька до сина або іншого старшого члена родини. Тут влада трактується, як начало божє, як абсолютно незалежну від волі народу.

В республіканській державі на чолі управи стоїть людина (президент), яка дістає владу звичайно досить обмежену та на певний короткий час, на підставі народнього довіря—виборів.

Влада президента не трактується як божє начало.

Але не ця різниця в погляді на владу уже робить республіку свобідною народною державою. На практиці не в кожній республіці ідея народньої влади зазначена досить послідовно. І тому, коли кажуть про республіку, то треба зазначити її внутрішній вид.

Видів цих є два: аристократичний і демократичний.

Різниця між цими двома видами одної й тої ж державної форми така велика, що її ніколи не можна випускати з очей, коли балакають про республіку.

Ми познайомимося з кожним видом із окрема.

Аристократична республіка збудована на тім принципі, що, лишавши назверх видимість народньої влади, вона в дійсності обмежує владу народніх верств та збирає її в руках певної пануючої класи: чи то шляхти, котра має велику земельну посілість, чи то буржуазії—володарів великого капіталу. При такій республіканській устрою лишастись перед законом поділ горожан на стани. Це значить, що є такі стани, або класи, як приміром шляхетство або буржуазія, котрі користуються більшими політичними правами та привілеями, ніж низчі верстви народу.

Опираючись на свої широкі права, привілейовані верстви населення захоплюють владу у державі та зуживають її на користь собі. Відбувається це в такий спосіб. Шляхетство або буржуазія, які завжди свідомі своїх інтересів, користуються при уложенні законів республіки слабою зорганізованістю та несвідомістю демократії та укладають такі закони, які дають аристократії більш прав ніж низчим верствам народу. Наприклад виборчий закон укладається так, що лише за привілейованими верствами право на декілька голосів.

В парламентній устрій вносять принцип дво-палатної системи—палата послів та палата панів, що знов незвичайно обмежує владу народу і поширює значінне привілейованих. Президента ставлять у цілковиту залежність від себе, для того його вибирають не загальними голосами цілого народу, а на зборах сената, палатою панів, котра складається цілком зі представників пануючої класи. Такому залежному від панів президентові вони дуже радо надають широкі права. Він є головним командантом усіх оружних сил держави, призначає генералів, висших урядників, має право затримувати той або інший закон і т. ин.

Найбільше яскравим прикладом буржуазно-аристократичної республіки є сучасна республіканська Франція.

В парламентній устрою цієї держави ми знаходимо дві палати: палату послів, та палату панів. Остання складається з бувших членів палати послів обібраних на 9 років. Не треба казати, що коли сама палата послів ніколи не була дійсним представником народу, то палата панів це менше має права називати ся захищенцею народних інтересів. У Франції ще й по цей день нема гарного виборчого закону. Президент, котрий вибирається на спільнім засіданню палати послів та палати панів, є все представником буржуазної аристократії та користується широкими правами, яко верховний командант армії і флоту. Крім того від нього залежить призначенне генералів, висших урядників, і першого міністра. Таким чином Франція, не дивлячись на те, що має республіканський устрій, не є державою, де би правив дійсно народ. Фактично править країною через своїх послів та свого президента буржуазія і аристократія, а народ стоїть далеко від впливу на державне життя. Не дивно тому, що на вулицях Парижа, столиці республіки, не раз розстрілювали робітників, котрі страйкували. Ще не недавно перед війною республіканське правительтво пробувало боротись з низшими урядниками залізничної та пошти, які хотіли хоч страйком поліпшити своє тяжке положення.

В цій боротьбі, котру правительтво провадило з страшним завзяттям, воно вжило таких засобів, як заведення воєнного виїмкового стану та воєнних судів!

Як бачимо на цім прикладі, не кожна республіка є державою народу. З гаслом: „республіканський устрій державний“ треба бути обережним та не забувати все додавати до нього слова демократичний.

Чому це так, про це познайомимося на другий раз.

(Далі буде).

переходила на російську мову, нераз навіть не розбіраючись гаразд у цьому, що так зробила.

Це ще ніщо. Нам доводило ся насакувати на свідомих Українців, які діти своїх умисне не вчили по своїй мові, щоб, мовляв, їм у школі краще вчили ся по російському. Мало цього. У цьому „лібералізм“ наші свідомі інтелігенти доживали до того, що в той час, як вони читали н. пр. Шевченка в голос і зі зворушення плакали, їхні діти зі здивовання не ходили, чому тут плакати; а бувало й таке, що діти й сміяли ся, як сміють ся нераз Жиди, що встигли покинути свою рідну мову, з того, хто балакає по жидівськи. Ми бачили, що румянець сорому виступав на обличчі „папи“, зрештою свідомого Українця, коли він, забалакавши по українськи зі своїм товаришем, діставав такий запит від своєї рідної дитини:

— Папа, неужелі і ти хахол?

Батько червонів перед гостем, але дитини не справляв на правдиву стежку...

Візьмімо український театр. Де вже сподівати ся б українського життя—як не в тих, що плекають рідне мистецтво, що в історії нашого національного життя відіграли таку визначну роллю! А в дійсності ми бачили на Україні таке ненормальне явище, що в україн-

ських артистів стільки української мови, що в ролі, а так всевладно панує московщина. Не встиг артист вийти за куліси, як уже забалакав по російськи. Не кажемо про лайку, але звичайні-звичайні речі, й ті виходять по російськи. І такі явища добачували ми не в любочних театрах, не в другорядних, але ж бо трапляли ся дуже часто між артистами театру Садовського—і ніхто чомусь не вважав цього явища ненормальним, мало хто або й ніхто не звертав на нього уваги.

Про те, щоб по крамниціях, хоч би в Києві, або Харкові свідомі Українці забалакали по своїй мові—ми й не говоримо—бо цього ніколи не робили здебільшого свідомі Українці. Бояли ся, щоб їх, мовляв, не обсміяли купці, щоб їх не визнали „оригіналами“, або не назвали просто пришепенуватими.

Як не хочете, але це все дуже ненормальні явища, небували й незрозумілі для Руських, Поляків, Німців, які на своїй землі вживають тільки своєї мови—і ось у тому напрямі мусить у нас зайти цілковита зміна, ту зміну мусимо принести ми, й от тому треба нам про це забалакати докладніше.

*Василь Верниволя.

(Далі буде).

Останні вісті.

Пропаганда за миром.

СТОКГОЛЬМ, 30. березня. З Петербурга доносять, що робітничий комітет поділив ся на дві партії. Більшість робітників і жовнірів жадає заведення миру. Невдоволенне звертає ся проти тих робітничих провідників, котрі, гонячись за міністерськими портфелями, пожертвували за вигоди та гроші ідеали робітництва. Робітники вибрали новий виділ під назвою „Центральний комітет робітничої партії“. Тепер є „Центральний комітет“ паном положення. До него прилучили ся всі урядники (чиновники) пошти, телеграфів і залізниць. Комітет має тим способом в руках всі комунікаційні средства. Всі полки, які стоять в Петербурзі, прилучили ся до комітету. Органом цієї робітничої партії стала соціалістична часопись „Правда“. В своїй передовиці оголошує ця часопись таку резолюцію нової партії:

„Партія постановила, навязати зараз зносини з пролетаріатом революційної демократії всіх воюючих держав, щоб безпосередно зробити кінець злочинній війні, яку насильно накинено народам. Партія жадає одноцільного збратання солдатів всіх воюючих країв у окопах“.

Правительтво і робітнича рада.

СТОКГОЛЬМ, 30. березня. Стокгольмська соціалістична часопись „Politiken“ оголошує письмо петербурзької ради робітників і жовнірів з дня 23. березня до шведських робітників. Це письмо перевезла соціалістка Марія Стаскевич, яка перед двома днями приїхала до Стокгольму а тепер знову повернула до Петербургу. Лист такого змісту:

„В практиці ми маємо тепер республіку. Але правительтво обстоє мовчки конституційну монархію. Наша партія є цілком самостійна і не має нічого спільного з правительством. Вона йде далі шляхом революції. Наша буржуазія, засліплюючи нам очі німецьким фронтом, бажає використати такий важний момент для власних цілей“.

Соціалісти домагаються самостійної України.

СТОКГОЛЬМ, 30. березня. Із Петербурга доносять, що обговорюючи національне питання українські соціалісти поставили домагання відокремлення України від Росії і утворення з України самостійної держави.

ПЕТЕРБУРГ, 30. березня. Міністер війни Гучков запорядив, що воєнні суди касують ся. Бувший міністер війни генерал Поліванов відїхав до головної квартири, щоби її зорганізувати на нових основах. Також буде завданем генерала Поліванова навязати тісніші зносини між генеральним штабом а провізоричним (тимчасовим) правительством.

РІЖНІ ВІСТІ.

ЗАВЕДЕННЯ ВИІМКОВОГО СТАНУ В ГІСПАНІЇ.

МАДРИД, 30. березня. (Урядово). Королівський розпорядок зносить всі конституційні гаранції (забезпечення) у всіх провінціях королівства. (Заведення виїмкового, воєнного стану в Гіспанії спричинив страйк робітників, який грозить перемінити ся у генеральний страйк. Війна та брак споживчих средств викликали страшний дорожнечу, яку особливо відчуло робітництво. Після гіспанських відносин вистарчає вже будь яке занепокоєнне суспільного життя, щоби проголосити виїмковий стан. Ред.)

ПРОПОРЦІОНАЛЬНА ВИБОРЧА СИСТЕМА В АНГЛІЇ.

ГАГ, 29. березня. Англійський парламент ухвалив 340 голосами проти 61 пропорціональний виборчий закон. (З того бачимо, що наша громада „Самостійна Україна“, яка має такий самий виборчий закон, не остала ані на крок по заду від такого культурного народу, як Англіїці. Ред.)

НА ВОЛИНІ.

Один галицький учитель в українській школі на Волині пише між иньшим:

„...Справа школи стоїть тут знаменито. Нічого кращого, як учити своїх рідним словом... Діти горнуть ся до школи дуже, учать ся на подив пильніше, ніж у Галичині. Я вчив у Галичині в Т. перед війною 5 літ, але, признаю ся, не мав таких способних дітей, як тут. Приємність учити. Говориш до старших учеників, котрі ходили дві-три зими до московської школи, й бачиш, як мигають їх очі за тобою. Чому се? Бо говориш матерньою мовою. Не знаю, як се закрало ся в моїй школі, але хто з учеників прочитає „є“ замість „е“ або „са“ замість „ся“, чую голоси „кацап“, кацап“. Ходять до школи як найпильніше. На 30 учеників протягом тижня серед теперішньої зими, лихого одягу й дороги пів версти не прийде до школи один ученик. Се посвідчить мій записник ходження до школи. Правильність у ходженню до школи, се,—борони, Господи,—не моя заслуга, се глибші чинники, котрі сплять у нашім народі. Дайте рідну шко у, а побачите, що з „хахлів“ у „беренлянд-ів“ (краю ведмедів) вийдуть мужики, не гірші від Чехів і Німців, і то протягом 10 літ.—Старша генерація ввічлива, гостинна, делікатна. Одна хиба народу—се великий нахил до алкоголю і взаїмна незгідливість між собою. Причини сих хиб знає добре наша історія. Се віщипили наші сусіди, панщина й неволя... (Вістник С. В. У.).

ВІЙНА.

ЗАХІДНИЙ ФРОНТ.

На відтинку Ланікур та Маршіє англійські наступи відперто з тяжкими втратами для наступаючих.

Перед окопами лежить поверх тисячі трупів.

На слідуєчий день рано англійська піхота на відтинках Круазіль та Еку—Майн знову пішла до наступу. Англійців відперто. Крім убитих полонено 1 офіцера та 54 салдатів.

В Шампанії на південь від Ріпонта німецька піхота забрала передні окопи. 300 французів та декілька скорострільів дістали ся в руки Німців.

На лівому березі Маси вогонь німецької артилерії задержав наступи французької піхоти.

СХІДНИЙ ФРОНТ.

Від Балтійського моря до Карпат лиха весняна погода припинила військову діяльність.

На Карпатах слаба діяльність стеж.

На румуньським фронті німецькі відділи взяли наступом височину Уж.

150 полонених і кілька скорострільів дістали ся в руки Німців.

На решті фронтів нічого визначного.

Хроніка таборового життя.

— **Просвітна Рада.** На останньому засіданню „Просвітної Ради“ винесено ухвалу знести загальні виклади, які відбували ся щоденно від 4—6 години. Така ухвала запала з огляду на те, що велика скількість людей із тої пятисотки, яка досі була увільнена від таборової праці, відіхала на весняну пильну роботу. Решта ж людей у день, властиво по обіді, завше ходить на таборову працю. Що до ранішних викладів, яких досі було щоденно три, то після короткої дискусії вирішено їх поки що лишити на далі, але скоротити до одного.

Подавали ся звіти членів Ради з їх діяльності поза табору. Тов. Б—ко, котрий досі мав щоденно читання в лязареті, зазначив, що хорі в останні часи незвичайно зацікавили ся цими читаннями, чого не було помітно з початку. При цім тов. Б—ко повідомив, що він має відіхати з нашого табору, і прохав признати для лязарету иньшу людину. „Просв. Рада“ призначила т. Б—а.

Подано звіт про ноїздку на робітничу ком. Бітінгайм двох товар. Біл—ка і проф. М—ча. Останній зreferував воєнні події, а другий деклямував вірші Т. Ш. як, наприклад, „Кавказ“, „Холодний яр“, і т. д. Люди були незвичайно задоволені.

З огляду на те, що в останні дні приходять багато листів від иньших робітничих команд із проханням прислати їм лекторів „Просвітна Рада“ винесла ухвалу, що тижня посилати своїх членів для викладів на командах.

На слідуєчу неділю призначені: т.т. С—ів і Ів—ий на команду Бітінгайм; П—к і Р.—кожна ком. Купенгайм; В—ів і М—з ком. Б—Бадена; Б—т і П.—от. на команду Мальш; М—ч і П—ко на ком. Пфорцгайм.

Генеральна Старшина. Відбуло ся останніми днями перше засідання нової Генеральної Старшини. Остаточо вирішено, які обовязки має виконувати кожний член старшини.

— **Товариство „Праця“** (Соц. секц.). В середу вечером відбуло ся надзвичайне зібранне товариства „Праця“. Комітет т-ва предклав для обговорення національну програму. Програму прийнято без змін.

Старшина української торг. спілки „ЄДНІСТЬ“

подає до відома товаришів на робітничих командах, що вона до них на днях розішле катальог краму спілки.

1) По одержанню каталога можна робити замовлення на всякі річі, яких товариші будуть потребувати.

2) На ті річі, які не будуть зазначені в катальозі, можна також буде робити замовлення.

3) Тому, що ціни на крам можуть збільшувати ся, старшина спілки просить вислати трохи більш грошей, ніж подана ціна в катальозі.

При відправці замовлень як хто пришле більш грошей, то разом із рахунком йому ту звишку відішлють.

Адреса, на яку можна робити замовлення: Торгов. спілці „Єдність“, Раштат.

Тов. Василь Литвиненко

шукає полоненого товариша Кузьму Чистилина з Полтавщини, який служив на Дубровських кінних заводі. Із листів від його батька видно, що він повинен належати до Раштатського табору. Батько й мати його дуже журять ся тим, що син нічого не відповідає їм на їхні листи. Пакунки, що вони посилали з дому, вернули назад до Росії. Через те батько прохає тов. Вас. Литвиненка, який є братом Марії Сиробабиної, з тої місцевости,—найти їх сина або написати його адресу.

Той, хто знає, де він знаходиться, хай дасть вістку в редакцію часописі „Розвіт“ на слідуєчу адресу:

Ukrainisches Sekretariat, in Rastatt (Baden) Комітет видавництва „Український Рух“, для Василя Литвиненка.

Кузьма Немирський прохає свого брата, Антона Немирського 22715 подати його адресу через редакцію „Розвіту“.

Жертви на різні цілі.

A-do in Homburg.

Від т.т. табору Гермерсгайм, Гомбург.

Тов.	983 Тітов на просвіту	1 м. — п.
”	986 Дорофесв	1 ” — ”
”	416 Престрамов на пам'ятник	1 ” — ”
”	987 Желеєв	1 ” — ”
”	984 Гончаров на вол. школи	1 ” — ”
”	933 Обрезанов	1 ” — ”
”	998 Киріченко	1 ” — ”
”	985 Человянов	1 ” — ”
”	991 Іванцов на пам'ятник	1 ” — ”
”	105 Кунін	1 ” — ”
”	256 Алексеев на інвалідів	1 ” — ”
”	426 Смірнов на бібліотеку	1 ” — ”
”	990 Коновченко на пам'ятник	1 ” — ”
”	989 Грачов	1 ” — ”
”	32 Яворський	1 ” — ”
”	429 Матвеев	1 ” — ”
”	348 Здібньов	1 ” — ”
”	210 Дяченко на інвалідів	1 ” — ”

A-do in Pfliganstalt b. Homburg.

”	16143 Горін на пам'ятник	1 ” — ”
”	” ” ” волін. школи	1 ” — ”
”	16370 Омельченко на пам'яті.	1 ” — ”
”	16405 Потиленко	1 ” — ”
”	16267 Ларін	1 ” — ”
”	16393 Піднебесний	1 ” — ”
”	16233 Кушнар'єв	1 ” — ”
”	16068 Шульга	1 ” — ”

A-do in Niederbachsbach b. Homburg.

”	927 Сусідка на пам'ятник	1 ” — ”
---	--------------------------	---------

”	928 Душеба на просвіту	1 ” — ”
”	934 Огаренко	1 ” — ”
”	933 Гонтаренко	1 ” — ”
”	931 Козолуп	1 ” — ”
”	930 Косуля на пам'ятник	1 ” — ”
”	926 Довженко на просвіту	1 ” — ”
”	929 Яремів на пам'ятник	1 ” — ”
”	263 Коротін	1 ” — ”
”	932 Шабінський на просвіту	1 ” — ”
Від т. Загурьського на волинських виселенців у Австрії		1 ” — ”
”	24384 Кривульченка на хорих лязарету	1 ” — ”
”	7129 Моторного на вол. школи	— ” 50 ”
”	28894 Артемчука на вол. сиріт	1 ” — ”

На часопись „Розвіт“ від т.т. табору Гермерсгайм, Гомбург.

Тов.	983 Тітов	— ” 90 ”
”	987 Желеєв	— ” 90 ”
”	210 Дяченко	— ” 90 ”
”	927 Сусідка	— ” 90 ”
”	14145 Гребець	— ” 90 ”
”	14039 Беламав	— ” 90 ”
”	12513 Шеряєв	— ” 90 ”
”	12386 Прамльот	— ” 90 ”
”	12203 Кістанов	— ” 90 ”
”	16143 Горін	— ” 90 ”

На волинські школи:

Від команди	1797 тв.	25734	— ” 30 ”	
”	”	2517	” 1781	— ” 40 ”
”	”	”	28740	— ” 20 ”
”	”	”	27687	— ” 20 ”
”	”	”	8354	1 ” — ”
”	”	”	649	— ” 50 ”
”	”	”	22612	— ” 15 ”
”	”	”	4291	— ” 65 ”
”	”	”	25968	— ” 10 ”
”	”	”	26756	— ” 50 ”
”	”	”	6759	— ” 15 ”
”	”	505	”	10 ” — ”

Разом 14 м. 15 п.

СПИС

жертв, які одержано від полонених і робітн. команд на різні просвітні цілі.

На пам'ятник:

Тв.	22381 Карбовський	1 м. — п.
”	24605 Барадик	— ” 60 ”
”	8780 Сарачинський	— ” 50 ”
”	3177 Козинський	— ” 50 ”
”	9766 Райфмат	— ” 60 ”
”	25434 Малюк	— ” 70 ”
”	8843 Матвієнко	— ” 10 ”
”	576 Очерстяний	1 ” — ”
”	ком. 379	— ” 25 ”
”	” 205	— ” 10 ”

На т-во „Праця“.

Від команди	649 тв.	Ошеки	— ” 50 ”
”	”	205	” 10 ” — ”
”	тв.	Кожуховського	— ” 40 ”
”	тов.	Лашка 22517	2 м. 50 п.

На таборову школу.

Lager Landau, dorf Niederkirchen.

Тов.	18250 Малий	1 м. — п.
”	18296 Ощенко	1 ” — ”

ТЕАТЕР.

У неділю 1. цвітня 1917. року,

по бажанню публики в другий раз драматичне т-во ім. Тобілевича (Карпенка-Карого)

виставляє:

Ой не ходи, Грицю, та на вечерниці.

Драма в 5 діях, зі співами і танцями М. Старицького.

Вступ 50, 20 і 10 пф.

Початок о 6. год. вечером.